

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Richardt & Secher,
Herregaarden
Frederiksdal

i Sjælland

1865.

F. Richardt del.

C. A. Reitzel's Forlag.

I. W. Tegner & Kittendorff's lith. Inst.

FREDERIKSDAL.

i Sælland.

FREDERIKSDAL.

i Sælland.

Imellem Lyngby Sø og Fur Sø, med en Stov paa hver Side, løber en lang og smal Mose, igjennem hvilken en Aa slynger sig, og ved dennes vestlige Munding ser man paa Fur Søens Bræd Levninger af nogle gamle Volde, Spor af Grave og en Mængde Grundsten, der vise de forsvundne Bygningers Omfang. Her laa i gamle Dage Hjortholm Slot, som i flere Hundreedaar tilhørte Bisperne af Roskilde. I Aaret 1275 udstødte Biskop Peder fra sit Slot Hjortholm adskillige Særrettigheder for Kjøbenhavn, og det var Bispernes Ejendom indtil Reformationen. I Aaret 1535 forsvarede Slottet sig længe imod Grev Christoffer af Oldenborg under den gæve Peder Godske, der ikke overgav det, førend Laarnet, den ene Side af Slotsmuren og hele Vægtergangen vare nedstude, hvisaarsag Biskop Soakim Rønnow takkede ham og gav ham kavalers for det, der fandtes paa Slottet. Strax efter kom dette Gods under Kronen, og nogle Hundrede Favne imod Sydøst fra den gamle Slotstomt byggede Frederik den tredie et Jagtslot, som han kaldte Frederiksdal. Skjønt det er lang Tid, siden Frederiksdal, der ligger i Kjøbenhavns Amts nordre Virk, Søffelunds Herred og Lyngby Sogn, var et Lystslot, kaldes Gaarden dog ikke sjælden der i Egnen Slottet. Den har en yndig Veligheden; Hovedbygningen ligger paa den øverste Terrasse i Haven, hvorfra man har et sjældent Skue ud til det dejlige Skovparti paa den anden Side af Laen. Men fra selve Hovedbygningen ser man dog ikke den yndigste Del af Partiet, og det er den nærliggende store og spejlblanke Fur Sø med de bratte Skrænter, der paa den ene Side ere stovklædte, paa den anden smykkede med Agerland.

Det til Frederiksdal hørende Gods blev ikke længe efter Statsomvæltningen 1660 overdraget som Ejendom til den bekjendte Henrik Müller til Dragsholm og Sundetved for en Del af de Summer, han havde til gode. Nogle Aar gik, og det kom da tilbage til Kronen. Paa denne Tid var der paa Frederiksdal et Bryggeri, hvilket Christoffer Parsberg paa Kronens Vegne den 1ste Marts 1668 overdrog i Forpagtning til Lysteren David v. ELLN for 100 Rdlr. aarlig, dog saaledes at denne selv skulde holde sig med Redskaber og Brænde m. m. Virum Kro og den ny Kro i Harrestov ved Frederiksborg Landevej overtog han imod 40 Rdlr. i aarlig Afgift. De to Humlehaver ved Frederiksdals Mølle fik han Lov at benytte uden Godtgjørelse. Den 16de

f. M. udstødtes til Kronen Skjøde af Henrik Müller paa Hjortholms (Frederiksdals) Mølle med tilhørende Sluser og Manufakturværker, Bygninger i Ladegaarde, Vorgegaarde, Huse til Haandværksfolkene og ved Vangene, med Kvæg og Faar, med Haveværter og Fisserianlæg, Ejendomsstove, indgrøftede Marker og Sædeland, end videre den ham tilbete Venaadning paa Virum By og Bønder tillige med Lyngby Sogns Tiender og et Kapel ved Kirken, saa og den neden for Krudmøllen liggende Kobbermølle, 10,000 Rdlrs. Kapital i disse Værkers Redskaber og i Materialier af Kobber, Messing og deslige Varer, hvoraf hans Fuldmægtig, den oven nævnte David, hvede 9 af Hundrede eller 900 Rdlr. aarlig, ligesom og for Møllerne 600 Rdlr., hvortil kom den omtalte Afgift for Bryggeri og Kroer og end videre 10 Eldr. for et Hus. For alt dette havde Kongen givet Henrik Müller i Veberlag 800 Tdr. Hartkorn, nemlig Thyrestrup Gaard (i Vor Herred i Nørrejylland) og Gods. I Februar 1669 fik Christoffer Parsberg et Kongebrev, hvori det heder, at han, efter som Kongen havde udnævnt den forhenværende Lieutenant Hans Eskildsen Kol til Kapun- og Kaninmester ved Kronens Gaard Frederiksdal, skulde anvise denne en bekvem Plads ved den ny Bro sammesteds, hvor et Hus kunde opføres og en Plads indhægnes til at oplække Kapuner paa; dog skulde han tillige have Opsyn med Broen, saa og vogte Dyrene deromkring, hvorfor der skulde gives ham Foder til en Hest.

Efter Frederik den tredies Død den 19de Februar 1670 fik den unge Dronning Charlotte Amalie strax Raadighed over Frederiksdal. Allerede den 1ste Maj d. A. stattede hun en Forpagtningkontrakt paa 5 Aar med Klavs Lihm, Ridefoged over den til Frederiksdal hørende Ladegaard og Bagsværdb Gaard, om disse to Aulsgaarde, saaledes at han skulde tilsvare Udsæden, som paa Frederiksdal var 10 Tdr. 3 Skpr. Rug, 28 Tdr. Byg, 8 Tdr. Havre og paa Bagsværdb 42 Tdr. 4 Skpr. Rug, 56 Tdr. 5/2 Skpr. Byg, 8 Tdr. Havre, end videre stattede frit nyde de tre Tiender til Frederiksdal, d. e. Kongetienderne af Lyngby, Glabsfaxe og Bærløse Sogne, hvortil der i Aaret 1669 var givet kongelig Tilladelse, Lyngby Kirketiende ligeledes stattede frit, dog skulde den aarlige Afgift til Kirken, 13 Tdr. 2 Skpr. Rug og 26 Tdr. 2 Skpr. Byg, svares i rette Tid, efter at Trebiedelen var afbragen for Luntstøtte, Stofferup og Lyngby for nogen til Dyrehaven indtagen Jord, hvorfor Kirken

FREDERIKSDAL.

i Sælland.

maatte søge Kongen om Godtgjørelse. Desuden skulde Forpagteren have Landgilden af Virum og Bagsværd Byer, hvis Gaardmænd aarlig maatte pløje, saa og høste paa Aulsgaardens Marker hver 1 Ede. Rug, 1 Ede. Byg og 1 Ede. Havre, arbejde tre Dage i Høhøsten og kjøre Gjøbning paa 3 Edr. Land, age Kornet til Kjøbenhavn, kjøre ham og hans Tjende til Kirke, til Tinge, og hvor han ellers skulde hen i Dronningens Vrende, dog var han selv forpligtet til at hjælpe med egne Heste og sit Tjende. Husmændene skulde gjøre Ugebage, og Bønderne holde Hægn og Grøfter ved Lige, hvortil der skulde ydes dem Gærtsel af Kronens Skove. Besætningen paa Bagsværd Aulsgaard, der var 13 Køer, 6 hollandske og 2 danske Kvier, 18 unge Stude, 2 Tjere, 5 gamle Heste, 5 gamle Hopper og de Faar, som monne overleve den da hængende Sygdom, skulde tages og overgives ham, og visse Dyr skulde han ved Fratrædelsen enten tilbagegive eller og godtgjøre med Penge, med mindre i Fejdetid sjenblige Solbater hjemsogte Gaarden. Han maatte benytte de to Humlehaver ved Frederiksdal og de andre Haver, den ved Bagsværd liggende Skov, for saa vidt Gaarden havde Ret dertil, Fiskeriet i Bagsværd Sø og Fiskebomme, ligesom den 1668 afsøde tyffe Kansler Rente havde benyttet dem, i Fur Søens Afløb fra Teglladens Hegn indtil paa den anden Side Sluserne, ligesaa i Dammene i Dyrehaven, i Aaen oven og neden for Møllerne, uden for Haven og i Hul Sø i Dyrehaven, ligesom han og maatte nyde de uviste Indtægter, Fæste, Bøder o. d. og Olben i Dyrehaven. Ogsaa skulde han have 100 Læs Brænde og 20 Læs Bogtømmer, hvilket skulde ubvises ham i Kronens Skove, hugges og hjemages af Bønderne. Den Jord, han ryddede af Skoven, skulde han have frit i to Aar, men siden deraf give, hvad billigt kunde være. De 4 øde Gaardssteder i Virum og Bagsværd, hvis Jorder vare lagte under Aulsgaardene, skulde han besætte med Husmænd, og, saa længe Forpagtningen varede, nyde de deraf flydende Indtægter. Al Gjøbning skulde benyttes paa Markerne med Undtagelse af 40 Læs, hvilke aarlig skulde ydes til Dronningens Urtegaardsmand til den store Have som og til den lille bag ved „Davids Hus“, hvilket Forpagteren nu skulde bebo. Han skulde underholde Foll og Heste eller Stude til 3 Plove og ligeledes benytte dem i Høstens Tid. Vangevogteren ved Frederiksdal maatte han selv lønne. Til Præsten i Lynghj skulde aarlig ubredes til de tre store Højtider 12 Rdlr., ligesom til Kapellanen 6 Rdlr. og til Degnen 3 Rdlr., saa og til Præsten i Glabfaxe for Tiende og Offer af tre da nedlagte Gaarde i Bagsværd 30 Rdlr., til Degnen 6 Rdlr. 4 $\frac{1}{2}$, til hans Medhjælper 3 Rdlr., til Herredsfogeden og Tingfriveren hver 4 Rdlr., alt uden Godtgjørelse i Forpagtningsafgiften. Ogsaa skulde han af Bagsværd Aulsgaard svare i Kirketiende ænten 1 $\frac{1}{2}$ Rug og 1 $\frac{1}{2}$ Byg i Korn eller 8 Rdlr. i Penge, imedens

Kongetienden af Gaarden var affortet i Afgiften. Bygningerne skulde istandsættes og overgives ham ved Syn. Af alt dette skulde han aarlig svare 380 Rdlr. i to Terminer.

Af det foregaaende ses det, at der den Gang vare Fabrikker ved Frederiksdal; snart kom der andre til. 3 November 1671 havde en Tysker Hans Balzer Quell tilbudt „at ville lave allehaande strikket og knyttet Gods samt Stoffer, Klæde, Vaj og deslige“ paa Dronningens Mølle ved Frederiksdal, og paa hendes Spørgsmaal om det gavnlige heri svarede Kommercekollegiet, at hun godt kunde laane ham 1,000 Rdlr. imod Borgen og 8 af Hundrede, ligesom og det fornødne Husrum imod tilbørlig Leje. Som Følge heraf laante Dronningen ham den ubetheligen Sum af 300 Rdlr. grov Mønt til denne Rente til at indrette en Klædefabrik for paa Frederiksdal. Et Billaar var, at han skulde betale det „lange Brændevod“ fra Skovene, Dronningen monne forunde ham, til samme Pris som David von Bölln gav. Det var ret fordelagtigt at oprette Fabrikker paa Frederiksdal; thi Dronningen sørgede for, at vedkommende fik saa ubstrakte Særrettigheder som muligt. Saaledes opnaaede Hans Häuser i December 1673 og 1674 Eneret til i Sælland og ellers overalt i Danmark uhindret at lade samle Klude til den af ham ved Frederiksdal indrettede Papirfabrik. 3 April 1708 henvendte G. Neuhaus sig paa Enkedronningens (Charlotte Amalies) Vegne til den da konstituerede notarius publicus i Kjøbenhavn Georg From med Anmodning om at tilsende Handelsmand Lydert Styffen det kongelige Patent af 1674, hvorved Fabrikanten paa Frederiksdals Papirmølle havde faaet Eneret til at indsamle Klude og Pjalter her i Landet, eftersom hendes Papirmager Johan Drewidsen (Drewsen) lærede over, at Handelsmanden gjorde ham Forprang og udførte saadanne Klude til Skibs, imedens han selv ikke maatte lade dem indføre fra fremmede Lande. Styffen svarede hertil, at han ikke kjøbte Klude for egen, men for Amiralitetsraad Treschows Regning; til ham vilde han strive om Sagen, da Treschow var i Norge.

Til de allerede nævnte Fabrikker kom 1675 et Farveri. Da ansøgte atter to Tyskere Matthias Freude og Augustin Hinrichs, som af Kongen havde faaet Særrettighed til at anlægge et Kamisol- og Skarlagens-Farveri, hvortil de behøvede en Plads ved Vandet uden for Byen og havde fundet, hvad de attraaede, i den saa kaldte gamle Dyrehave imellem Lynghj og Bagsværd paa denne Side Vandet, hvilken tilhørte Dronningen og nu var øde, om imod en rimelig aarlig Afgift at faa en sliq Plads paa 5—600 Alens Længde og Bredde, hvilken de kunde afgrave, indpæle, bebhgge og paa bedste Maade indrette til Manufaktur. 3 Juni s. A. fik de Dronningens Skjøde paa en Plads, der kaldtes Vasager paa Bagsværd Gaards Grund langs med

FREDEKSDAL.

i Sælland.

liben tyff Koloni paa og omkring Frederiksdal; Fabrikanterne vare tyffe, og deres Arbejdere naturligvis i det mindste for største Delen ogsaa, ligesaa og Urtegaardsmændene og mange andre Folk i Dronningens Tjeneste. Kun Forpagterne vare tilbels danste. Dette vækker Mistanke om, at Charlotte Amalie næppe har været saa danst som hun har faaet Ord for, hvortil kommer, at det synes, som om Ansøgninger fra Bønderne nødvendig maatte skrives paa Tyff for at hjælpe noget. Saaledes haves der en tyff Ansøgning fra en Gaardmands-enke i Birum, som havde maattet sige sig fra sin Gaard. Hun beder Dronningen om at overtage Bygningerne for de 200 Eldr., de ere vurderede for, da Sekretæren Lincker har underrettet hende om, at hun skal sælge Gaarden, og hun ej ved nogen Kjøber. Hendes afbøde Mand havde sat 1000 Rdlr. til paa den. Uagtet Ansøgningen er paa Tyff, har Sognepræsten i Gjentofte Frederik Plum (1685) dog paa Danst paategnet den.

Enkebrønning Charlotte Amalie døde i Aaret 1714, og Frederiksdal tilfaldt senere hendes Datter, „den stolte og arrige“ Prinsesse Sofie Hedevig, der 1735 vandrede heden. Efter hendes Død boede hendes Yndling, og, som man mener, hemmelige Egtfælle, den „hovmodige“ Overkammerherre Karl v. Plessen nogen Tid paa Slottet, men næppe længer end til Vaaren 1736, da Kongen „skilte sig af med to unyttige Pensionister“ (Overkammerherren og hans Broder), som han skriver i et Brev til den Mand, der kort efter blev Ejer af Frederiksdal. Efter sin Fasters Død arvede Christian den sjette denne Ejendom, men beholdt den ikke længer end til 1739. Den 21de Marts s. A. skrev han til Oversekretæren i tyffe Kancelli, naturligvis paa Tyff: „For et Aar siden har Han ytret for Os, at Han havde lyst til at bo om Sommeren paa Frederiksdal. Dette vil ogsaa bidrage meget til Hans Helbred, hvilken vi ønske at se bevaret saa meget som muligt. Vel har Rentekammeret paa ny bortforpagtet Frederiksdal, dog, saa vidt Vi vide, kun paa tre Aar; men Huset og Haven ere undtagne deraf. Dersom Han kan betjene sig deraf, overlade Vi Ham det gerne.“ Ministeren tog med Glæde imod Tilbuddet, og Dagen efter fik han atter Brev fra Kongen, saalydende: „At det er Ham kært, at Vi ville overlade ham Huset og Haven paa Frederiksdal til Brug, er Os meget behageligt at se af Hans Skrivelse. Vi ville i Morgen, om Gud vil, besaarfag give Kammeret videre Ordre; vi forbeholde Os intet i Huset uden nogle faa Værelser, hvori Vi og Dronningen kunne træde af og maaste en Gang spise, naar Vi komme dib.“ I de samme Dage var hans Søn syg, og den 30te Marts skrev Kongen derfor: „Vi beklage, at Hans lille Søn er saa slet; tag Han sig kun i Agt, for at den Chagrin ikke skaber Ham; thi Han er Os af stor Vigtighed.“ Den 3die Oktober s. A. fik han følgende Brev fra Kongen: „Vi have paalagt Kammeret, at der skal gives Ham „frit og uden

Betaling“ Halvdelen af det Brænde, som Overkammerherre v. Plessen har nydt paa Frederiksdal.“ Og da Ministeren skriftlig havde takket derfor, svarede Kongen den 5te s. M.: „For Brændet behøver Han ikke at takke; Vi give Ham det gerne og meget mere til.“ Nogle Maanedes før havde Kongen paalagt ham at komme ud paa Frederiksberg Slot en Eftermiddag om Vinteren og derhos tilføjet: „Men tag Sig i Agt for Kulden. Klæd Sig varmt paa og kjør ikke herud i en Jagtvogn, hvorefter han en Gang fik den store Sygdom.“

Den Minister, der modtog disse venlige Skrivelser fra den stolte Konge, var hans og hans Dronnings Yndling Johann Sigismund von Schulin. Denne Mand var født den 16de August 1694 i Kostal i Ansbach, hvor hans Fader var Præst. Efter at have studeret ved nogle tyffe Universiteter og været Lærer for en ung Baron, paatog han sig at være Hovmester for to Markgrever af Brandenburg-Kulmbach. Det var just ikke nogen misundelsesværdig Post, da de to unge Kyre vare selvraabige, den yngre i Særdeleshed. Derved kom han snart i Brevveksling med Kronprins Christian, der var gift med Markgrevernes Søster. I det første bekjendte Brev (af Marts 1727) fra Prinsen til Hovmesteren, som den Gang var paa Rejse med sine Lærlinge, heber det: „Kom saa snart som muligt tilbage; vi have Ham her meget nødig. Dette Brev vil Han, som jeg haaber, ikke vise til nogen, men strax brænde.“ Det var en meget vigtig Sag for Hovmesteren at blive optagen i Adelfstanden, for at han kunde vise sig ved de tyffe Hoffer; men dette lykkes ikke den Gang. Markgreverne havde kun liben Nytte af at rejse, men Schulin desto mere; han lærte at kende flere Landes Tungemaal, Love og Statsstyrelse, og ved sine Ytringer derom i Breve til de høje Belyndere i Danmark, forstod han saaledes at indbynde sig hos disse, at han efter sin Ankomst hertil med Markgrev Friedrich Ernst, den ældre af de to Brødre, meget snart blev begyndt Yndling. Da ikke lang Tid derefter Frederik den fjerde døde, begyndte Raadens Sol stærkt at skinne paa den forrige Hovmester. Christian den sjette, der havde lige saa liben Kærlighed til det danske Tungemaal som hans Fader, lod sig aldeles lede af sin hovmodige Dronning Sofie Magdalene, der paa ægte tyff Vis habede og foragtede alt Danst. Hun havde en Mængde fattige Slægtninge, som hun trak ind i Riget, og for at berige dem, udplyndrede hun dets Kasser. Af de mange i Tyffland fødte Dronninger, hvormed Danmark har været hjemstøgt siden 1660, var hun en af de allerværste. Før Kong Frederiks Død skal Kronprinsens Hof have været muntert og lystigt; men næppe havde Christian den sjette bestegit Tronen, førend det samme Hof blev mørkt og alvorligt; for at beherske Kongen aldeles gjorde hun ham til et Hængehoved, og hun omgav sig med de styggeste Hofdamer, hun kunde finde, for at ingen af dem skulde kunne vække hendes Skynshe. Den gamle danske Adal var

FREDERIKSDAL.

i Sælland.

liben tyff Koloni paa og omkring Frederiksdal; Fabrikanterne vare tyffe, og deres Arbejdere naturligvis i det mindste for største Delen ogsaa, ligesaa og Urtegaardsmændene og mange andre Folk i Dronningens Tjeneste. Kun Forpagterne vare tilbels danske. Dette vækker Mistanke om, at Charlotte Amalie næppe har været saa dansk som hun har faaet Ord for, hvortil kommer, at det synes, som om Ansøgninger fra Bønderne nødvendig maatte skrives paa Tyff for at hjælpe noget. Saaledes haves der en tyff Ansøgning fra en Gaardmands-enke i Birum, som havde maattet sige sig fra sin Gaard. Hun beder Dronningen om at overtage Bygningerne for de 200 Eldr., de ere vurderede for, da Sekretæren Lincker har underrettet hende om, at hun skal sælge Gaarden, og hun ej ved nogen Kjøber. Hendes afbøde Mand havde sat 1000 Rdlr. til paa den. Uagtet Ansøgningen er paa Tyff, har Sognepræsten i Gjentofte Frederik Plum (1685) dog paa Dansk paategnet den.

Enkedronning Charlotte Amalie døde i Aaret 1714, og Frederiksdal tilfaldt senere hendes Datter, „den stolte og arrige“ Prinsesse Sofie Hedevig, der 1735 vandrede heden. Efter hendes Død boede hendes Yndling, og, som man mener, hemmelige Egtfælle, den „hovmodige“ Overkammerherre Karl v. Plessen nogen Tid paa Slottet, men næppe længer end til Vaaren 1736, da Kongen „skilte sig af med to unyttige Pensionister“ (Overkammerherren og hans Broder), som han skriver i et Brev til den Mand, der kort efter blev Ejer af Frederiksdal. Efter sin Fasters Død arvede Christian den sjette denne Ejendom, men beholdt den ikke længer end til 1739. Den 21de Marts s. A. skrev han til Oversekretæren i tyffe Kancelli, naturligvis paa Tyff: „For et Aar siden har Han ytret for Os, at Han havde lyst til at bo om Sommeren paa Frederiksdal. Dette vil ogsaa bidrage meget til Hans Helbred, hvilken vi ønske at se bevaret saa meget som muligt. Vel har Rentekammeret paa ny bortforpagtet Frederiksdal, dog, saa vidt Vi vide, kun paa tre Aar; men Huset og Haven ere undtagne deraf. Dersom Han kan betjene sig deraf, overlade Vi Ham det gerne.“ Ministeren tog med Glæde imod Tilbuddet, og Dagen efter fik han atter Brev fra Kongen, saalydende: „At det er Ham kært, at Vi ville overlade ham Huset og Haven paa Frederiksdal til Brug, er Os meget behageligt at se af Hans Skrivelse. Vi ville i Morgen, om Gud vil, besaarfag give Kammeret videre Ordre; vi forbeholde Os intet i Huset uden nogle faa Værelser, hvori Vi og Dronningen kunne træde af og maaste en Gang spise, naar Vi komme did.“ I de samme Dage var hans Søn syg, og den 30te Marts skrev Kongen derfor: „Vi beklage, at Hans lille Søn er saa slet; tag Han sig kun i Agt, for at den Chagrin ikke skaber Ham; thi Han er Os af stor Vigtighed.“ Den 3die Oktober s. A. fik han følgende Brev fra Kongen: „Vi have paalagt Kammeret, at der skal gives Ham „frit og uden

Betaling“ Halvdelen af det Brænde, som Overkammerherre v. Plessen har nydt paa Frederiksdal.“ Og da Ministeren skriftlig havde takket derfor, svarede Kongen den 5te s. M.: „For Brændet behøver Han ikke at takke; Vi give Ham det gerne og meget mere til.“ Nogle Maanedes før havde Kongen paalagt ham at komme ud paa Frederiksberg Slot en Eftermiddag om Vinteren og derhos tilføjet: „Men tag Sig i Agt for Kulden. Klæd Sig varmt paa og kjør ikke herud i en Jagtvogn, hvoraf han en Gang fik den store Sygdom.“

Den Minister, der modtog disse venlige Skrivelser fra den stolte Konge, var hans og hans Dronnings Yndling Johann Sigismund von Schulin. Denne Mand var født den 16de August 1694 i Kostal i Ansbach, hvor hans Fader var Præst. Efter at have studeret ved nogle tyffe Universiteter og været Lærer for en ung Baron, paatog han sig at være Hovmester for to Markgrever af Brandenburg-Kulmbach. Det var just ikke nogen misundelsesværdig Post, da de to unge Kyre vare selvraabige, den yngre i Særdeleshed. Derved kom han snart i Brevveksling med Kronprins Christian, der var gift med Markgrevernes Søster. I det første bekjendte Brev (af Marts 1727) fra Prinsen til Hovmesteren, som den Gang var paa Rejse med sine Lærlinge, heber det: „Kom saa snart som muligt tilbage; vi have Ham her meget nødig. Dette Brev vil Han, som jeg haaber, ikke vise til nogen, men strax brænde.“ Det var en meget vigtig Sag for Hovmesteren at blive optagen i Adelfstanden, for at han kunde vise sig ved de tyffe Hoffer; men dette lykkes ikke den Gang. Markgreverne havde kun liben Nytte af at rejse, men Schulin desto mere; han lærte at kende flere Landes Tungemaal, Love og Statsstyrelse, og ved sine Ytringer derom i Breve til de høje Belyndere i Danmark, forstod han saaledes at indbynde sig hos disse, at han efter sin Ankomst hertil med Markgrev Friedrich Ernst, den ældre af de to Brødre, meget snart blev begyndt Yndling. Da ikke lang Tid derefter Frederik den fjerde døde, begyndte Raadens Sol stærkt at skinne paa den forrige Hovmester. Christian den sjette, der havde lige saa liben Kærlighed til det danske Tungemaal som hans Fader, lod sig aldeles lede af sin hovmodige Dronning Sofie Magdalene, der paa ægte tyff Vis habede og foragtede alt Dansk. Hun havde en Mængde fattige Slægtninge, som hun trak ind i Riget, og for at berige dem, udplyndrede hun dets Kasser. Af de mange i Tyffland fødte Dronninger, hvormed Danmark har været hjemstøgt siden 1660, var hun en af de allerværste. Før Kong Frederiks Død skal Kronprinsens Hof have været muntert og lystigt; men næppe havde Christian den sjette bestegit Tronen, førend det samme Hof blev mørkt og alvorligt; for at beherske Kongen aldeles gjorde hun ham til et Hængehoved, og hun omgav sig med de styggeste Hofdamer, hun kunde finde, for at ingen af dem skulde kunne vække hendes Skynshe. Den gamle danske Adel var

FREDERIKSDAL.

i Sælland.

hende i højeste Grad forhad, og dette var aldeles naturligt. Det var vel nu 70 Aar, siden Enevælden var bleven indført; men flere af Adelsmændene havde ikke glemt Standens forbums politiske Magt; thi der levede endnu Mænd, hvis Fædre havde taget megen Del i Udvælsen deraf, og der maatte gaa længre Tid hen, inden alle kunde lære at høje sine Hoveder under Enevældens sløvende og al mandig Selvstændighed kuende Aag. Saadanne Mænd havde ogsaa alt for megen Nationalsjælelse til, at de uden Harme skulde kunne se alle de mange tykke forsultne Smaaprinser og Adelsmænd strømme ind i Landet og udsuge det; heller ikke kunde de aldeles høje sig for en hovmodig og ødsel Dronnings Rhykker, og Sofie Magdalene havde disse i den højeste Grad. For hende, der ligesom det er Tilfældet med saa mange Fyrster og Fyrstinder ogsaa i vore Dage, havde den Anskuelse, at Folket ikkun var til for Herskerens Skyld, og at Riget var dennes Privatejendom, var en saadan selvstændig og dansk Mand som Iver Rosenkrands (til Rosenholm og Rygaard) en Torn i Øjet, og til at styrte ham kunde hun ikke finde noget bekvæmmere Redskab end sine Brødres forrige Hovmester, der jo som fremmed og især som Tyfster ikke kunde have nogen Følelse for det danske Folks Nød eller Kundskab om dets historiske Udvikling; han styldte hende jo desuden alt, uden hendes Raade var han intet. Da man dog tilsidst fandt, at der maatte sættes Grænser for hendes stammelige Ødselhed, vidste den svage Konge intet andet Middel end at lade skrive dobbelte Regninger, af hvilke „de overbrevene“ lagdes frem til Dronningens Eftersyn, for at hun skulde tro, der ingen Penge vare i Kassen; de rette havde Kongen i sine hemmelige Gjemmer. Saa længe det paa nogen Maade var muligt at tilfredsstille hendes Ønsker, var den smidige Schulin ikke den Mand, der nægtede hende noget. I Juli 1739 var hun i meget stor Rnibe. Kongen havde givet hende i Forstrib 40,000 Rdlr., og endnu s. A. skulde hun have 50,000 Rdlr. til; hun havde lovet aarlig at tilbagebetale 15,000 Rdlr., og dem vilde Kongen, at Schulin, der havde med hendes Pengesager at gjøre, skulde indestaa for. Strax efter fik han et Brev fra Dronningen, hvori hun udtaler sin Forsærdelse over, at hendes Gæld til Kongen er 33,000 Rdlr., hvilke hun ikke ser Udveje til at udrede. Med 18,000 Rdlr. kan hun jo ikke komme ud af det, og hun vil altid synke dybere i Gæld, hvis der ikke kommer et overordenligt Tilskud. Brevet ender saaledes: „Jeg vil overlade Ham alt dette til nøjere Overvejelse og for denne som for enhver anden Tjeneste til enhver Tid være Ham erkjendelig.“ E. S. „Den Billet, som Kongen i Gaar skrev til Ham, er ikke meget trøstelig for mig.“ Christian den sjette, der som Søn af en Enevoldshersker var opdragen med de højeste Ideer om Fyrsternes Ufejlsbarhed, kunde heller ikke lide Iver Rosenkrands's selvstændige Karakter, men syntes langt bedre om

den tykke Yndling, der var saa hømhyg og „submis“ og altid vidste at fremstille sin Mening, som om den var Kongens egen; han havde selv ingen Grundfætninger med Hensyn til Statsstyrelsen, og hans politiske System var derfor intet andet end den enevældige og ikke meget klogtige Konges eget.

Frederik den fjerde døde den 12te Oktober 1730, og den 22de December d. A. blev Schulin Direktør i Postamtet, den 29de s. M. virkelig Statsraad og den 6te April 1731 adlet. Nu kunde han altsaa deltage i Hoflivet, og Kongens Yndest for ham forøgedes snart, da han ikke havde noget at indvende imod de ham overdragne Hæder, om de end stundum vare alt andet end hæderlige. Da Kongen saaledes i Maj 1731 opbagede, at den til Klavsholm forviste Enkedronning Anna Sofie, til hvem han nærede det allerdybeste Had, førte Brevvevling med Familien Blome i Kjøbenhavn, paalagde han Postdirektøren at forstyrre den, hvortil denne udbad sig kongeligt Raad, da han indsaa det stygge i et slikt Hæder. I Aaret 1733 var han paa en Rejse i sit Fædreland for om muligt at bilægge en Strid imellem Dronningens yngre Brøder, der synes at have været halvgal, og hans Hustru, og ved Hjemkomsten fik han af Kongen 3,000 Rdlr. i Gave. Allerede i dette Aar synes Dronningen at have arbejdet paa at faa ham udnævnt til Minister for de udenrigske Sager i Steden for Iver Rosenkrands, og 1734 begyndte Kongen derfor at sende ham til Gjennemsyn de Breve og andre Sager, som det ellers tilkom denne Minister at afgjøre. Efter fra Aaret 1732 at have haft Sæde i det tykke Rancelli blev han i Maj 1735 Oversekretær for dette Rancelli og derved tillige Udenrigsminister; Sæde som „Afsesfor“ i Statsraadet fik han ikke før i Juli 1737. To Aar i Forvejen var han ogsaa bleven 5te Deputeret i Økonomi- og Kommercekollegiet, hvorved han fik en Tillægsgage af 1,000 Rdlr.; dette Embede beholdt han til sin Død. I Novbr. 1736 blev han Ridder af Danebrog „for den Ridkerhed, hvormed han havde faaet Folk til at tage Aktier i Banken“, noget, hvori Iver Rosenkrands ikke vilde rette sig efter Kongens Ønsker, hvilket harmede denne meget, og han fik i Maj 1738 den af Dronningen stiftede Orden de l'union parfaite, og s. A. blev han virkelig Geheimeraad i Statsraadet.

Som Oversekretær havde han sin meste Indtægt i Sportler; hvor meget han hvert Aar havde deraf, mældte han Kongen nøjagtig, og denne forskrede ham da stadig om, at han havde fortjent dem, og tilføjede Ønsket om, at de maatte forøges. Men ogsaa i Gaver modtog han betydelige Summer, baade af Dronningens Slægtninge, som naturligvis snart fik slige Udlæg godtgjorte af Statens Kasse, og af andre fornemme Personer, der ved hans Hjælp haabede at gjenopnaa den Yndest, de havde mistet; deslige Gaver afflog han, indtil han havde faaet kongelig Tilladelse til at modtage dem, hvorved han vidste

FREDERIKSDAL.

i Sælland.

at gjøre sig end mere lndet. I et Brev af 1ste April 1737 skriver Kongen til ham: „Fru Markgrevinden har sagt Os, at Han ikke har villet modtage det Sølvtøj, som hendes Broder Greven af Wolfstein har villet give ham. Vi forundre Os over, at Han ikke vilde modtage, hvad Grev v. W. vil give Ham; dog erkjende Vi heri tillige Hans Trost, men befale Ham derfor en Gang for alle hermed alvorlig, at Han skal modtage, hvad bemælte Greve eller Fru Markgrevinden vil skænke Ham, det være nu, hvad det være vil og nævnes kan, uden at Han derom skal forespørge sig hos Os“. Dagen efter gjentog Kongen skriftlig denne Tilladelse med Hensyn til Dronningens Slægtninge, men søjede hertil: „Men ellers er det Os kærere, at Han ikke af nogen modtager noget, være sig smaat eller stort, af hvem det saa maatte bydes; thi man maa ogsaa evitere Skinnen“. Schulin var imidlertid allfor snild til ubelukkende at stole paa Kongegunsten; han kunde end ikke være vel set iblandt den thske Adel som borgerlig født, og for at raade Bod herpaa giftede han, der efter et kort Ægteskab med en borgerlig thsk Pige var bleven Entemand, sørend han kom til Danmark, sig med Katharine Marie v. Møsting, hvis Forældre vare Alexander v. Møsting, Hofmester hos Prinsesse Charlotte, og Elisabeth v. Knuth; han blev derved forbunden med et Par adelige thske Slægter, men kom tillige i Forbindelse med den gamle danske Æt Suel, da hans Hustru's Moder tidligere havde været gift med Knud Suel til Taasinge.

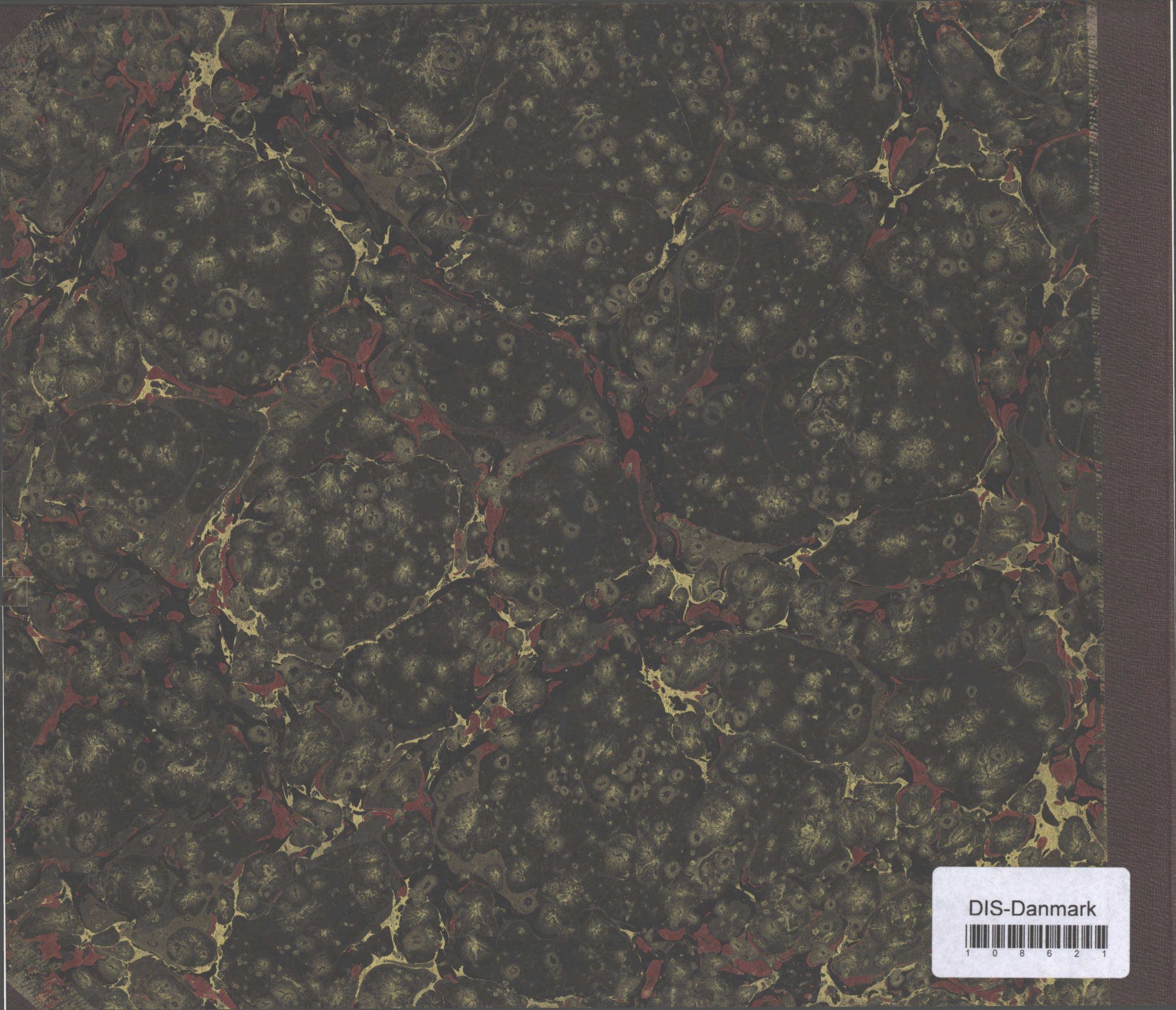
Det er ogsaa et talende Vidnesbyrd om Schulins Klogskab, at han, uagtet det spændte Forhold, der fandt Sted imellem Sofie Magdalene og hendes Søn Frederik den femte, efter at denne var bleven Konge, dog formaade at behage begge. Han beholdt sit Embede som Statsminister indtil sin Død, blev paa den ny Konges Kroningsdag 1747 Ridder af Elefanten og tilsidst den 31te Marts 1750 udnævnt til Lensgreve. Dog ikke længe kunde han glæde sig ved denne Herlighed; thi allerede den 13de April s. A. døde han efter en kort Sygdom. Han var visseelig en Mand med Kundskaber og Dygt-

ighed og vilde i sit eget Fædreland have været en særdeles god Minister; men til at styre det danske Riges Sager egnede han sig ikke mere end nogen anden Lyfser, og det kan aldrig glemmes, at han fortrængte en af de hæderligste og dygtigste danske Statsmænd, Enevældens Tid, der er saa fattig paa fremragende Personligheder, har ejet. Ej heller kan man glemme, at han, der var dansk Minister, aldrig lærte at tale Dansk, skjønt han vel havde taalelig Kundskab deri. Han vilde vist nok ogsaa have mistet sin Yndest, i det mindste hos Sofie Magdalene, om han nogensinde havde nebladt sig til at tale Dansk. Han var den bedste af de paa den Tid indkomne Lyfsere, men var og blev dog en fremmed.

Kort efter at Kongen havde overladt Frederiksdal som Bolig til sin Yndling, gav han ham Slottet til Ejendom; det fortælles, at Schulin da udbad sig den Naade, at Kongen vilde tilbage tage Bøndergods, der vist nok har været i en maabelig Tilstand. Efter hans Død tilhørte Gaarden hans Ente, der forlob denne Verden i Aaret 1770, 56 Aar gammel. Derefter ejede Sønnen Frederik Ludvig v. Schulin Frederiksdal. Han var født 1747 og døde 1781 efter ti Aars Ægteskab med Sofie Hebevig v. Wærstedt, der overlevede ham indtil 1807. Efter dem arvede deres Søn Ludvig Sigismund v. Schulin, gift med Louise Brown, Frederiksdal. Nu tilhører denne Gaard, som er et Fideikommisgods, de sidst nævntes Søn Kammerherre, Lensgreve og Amtmand over Frederiksborg Amt Johan Sigismund v. Schulin.

Den nuværende Hovedbygning er ifkun en Etage, men tager sig anseelig ud ved sin høje Beliggenhed. Den er opført af J. S. v. Schulin henimod Midten af det 18de Hundrebaar. Hartkornet er i alt 37 Tønder, hvoraf de 30 Tønder under Hovedgaarden, de 7 Tønder Bøndergods. Til Gaarden hører et bethdeligt Skovareal. Aar 1760 udgjorde Gaardens Ager og Engs Hartkorn 21 Tdr. 2 Skpr., Skovsklyden 14 Tdr. „ Skpe. 2 Fbd. 2 Alb. og Møllestylden 19 Tdr. 3 Skpr. 2 Fbd.

DIS-Danmark

1 0 8 6 2 1